

TỪ CHỦ TRƯỞNG CỦA ĐẢNG ĐẾN HÀNH ĐỘNG CỦA CHÍNH PHỦ HỖ TRỢ PHÁT TRIỂN DOANH NGHIỆP NHỎ VÀ VỪA

Nguyễn Phúc Thọ *

Tóm tắt: Thực hiện đường lối đổi mới của Đảng về khuyến khích phát triển kinh tế ngoài quốc doanh theo hướng bình đẳng với các thành phần kinh tế khác, Nhà nước đã ban hành nhiều chính sách hỗ trợ, tạo điều kiện cho doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) phát triển. Hiện nay, DNNVV chiếm 96,7% tổng số doanh nghiệp trong cả nước. Sự lớn mạnh cả về số lượng và chất lượng của DNNVV có tác động tích cực, góp phần quan trọng vào sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Tuy nhiên, chính sách hỗ trợ DNNVV của Nhà nước còn bộc lộ một số bất cập, vướng mắc cần được tháo gỡ để các DNNVV phát triển nhanh, ổn định trong thời gian tới.

Từ khóa: Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV).

Summary: Implementing the Party's innovation policy, the State has issued many supportive policies for small and medium-sized enterprises (SMEs) development. Currently, SMEs account for 96.7% of the total number of enterprises in the country, making an important contribution to the socio-economic development of the country. However, the State's SME support policy also reveals a number of shortcomings and problems that need to be removed for SMEs to develop rapidly and stably in the coming time.

Keywords: Small and medium business (SME) support.

1. Đường lối đổi mới thúc đẩy phát triển kinh tế tư nhân

Sau Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI (12/1986) kinh tế Việt Nam chuyển sang mô hình kinh tế thị trường định hướng XHCN. Định hướng của Đảng và Nhà nước về phát triển kinh tế tư nhân (KTTN), trong đó thành phần chính là các DNNVV có sự thay đổi cơ bản; nhiều chủ trương, chính sách mới tạo điều kiện cho KTTN cùng DNNVV

phát triển. Mỗi kỳ đại hội Đảng đều khẳng định vai trò, vị trí quan trọng của KTTN trong tiến trình phát triển kinh tế, trong đó bộ phận quan trọng là cộng đồng các DNNVV.

Kế thừa tinh thần đổi mới của các đại hội trước, Đại hội XIII của Đảng tiếp tục làm rõ, sâu sắc hơn về sự cần thiết hỗ trợ phát triển DNNVV. Văn kiện Đại hội đã chỉ rõ: "... Phát triển kinh tế tư nhân là phát triển các thành phần kinh

* Khoa Kinh tế,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội

tế dựa trên chế độ sở hữu tư nhân tạo ra sự thay đổi cơ bản trong xã hội; tạo động lực thúc đẩy nền kinh tế phát triển, giải quyết việc làm, tăng thu nhập cho lao động, góp phần ổn định chính trị và xã hội quốc gia”. Từ đổi mới tư duy của Đảng về KTTN, Chính phủ đã cụ thể hóa các chủ trương của Đảng, trình Quốc hội thông qua Luật hỗ trợ DNNVV, đồng thời ban hành các văn bản dưới luật tạo môi trường kinh doanh thuận lợi, hỗ trợ DN, DNNVV phát triển.

Do có sự thông thoáng về cơ chế chính sách, cùng sự hỗ trợ nhiều mặt từ Chính phủ và các Bộ ngành, địa phương, trong những năm vừa qua, nhiều DNNVV đã nỗ lực vượt qua nhiều khó khăn, thách thức, khẳng định thương hiệu, huy động và sử dụng hiệu quả các nguồn lực xã hội, góp phần chuyển dịch cơ cấu kinh tế, tạo việc làm cho người lao động. Hiện nay, DNNVV hoạt động sản xuất, kinh doanh rất đa dạng, bao gồm nhiều ngành nghề, song chủ yếu tập trung vào các ngành: Nông nghiệp, nông nghiệp công nghệ cao, công nghiệp chế biến, tiểu thủ công nghiệp, thương mại, dịch vụ và du lịch.

2. Các văn bản pháp quy của Nhà nước hỗ trợ phát triển DNNVV

Thực hiện chủ trương đổi mới của Đảng và Nhà nước về vai trò quan trọng của KTTN là một động lực của tăng trưởng kinh tế, từ năm 2001 Chính phủ đã ban hành Nghị định số 90/2001/NĐ-CP ngày 23/11/2001 về trợ giúp phát triển DNNVV, quy định chính sách hỗ trợ DNNVV từ trung ương tới địa phương. Tiếp đến, ngày 23/10/2006, Thủ

tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 236/2006/QĐ-TTg phê duyệt Kế hoạch phát triển DNNVV - 5 năm (giai đoạn 2006 - 2010); đề ra các giải pháp tạo lập môi trường đầu tư kinh doanh thuận lợi, giúp nâng cao năng lực cạnh tranh cho các DNNVV trên cơ sở huy động các nguồn lực trong và ngoài nước.

Để tháo gỡ khó khăn cho DN, ngày 30/6/2009 Chính phủ ban hành Nghị định số 56/2009/NĐ-CP thay thế Nghị định số 90/2001/NĐ-CP ngày 23/11/2001. Theo đó, nhiều chương trình, dự án hỗ trợ DNNVV đã được ban hành và triển khai đồng bộ. Đặc biệt, ngày 12/6/2017 tại kỳ họp thứ 3 Quốc hội khóa XIV đã thông qua: “Luật hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa”, có hiệu lực từ ngày 01/01/2018, tập trung vào 2 nhóm giải pháp hỗ trợ DNNVV là:

Nhóm 1: Các hoạt động hỗ trợ chung dành cho tất cả các DNNVV thông qua các giải pháp hỗ trợ thiết yếu như: Hỗ trợ tiếp cận vốn từ các ngân hàng; thuế, nghiệp vụ kế toán; hỗ trợ mặt bằng sản xuất tại các khu công nghiệp; hỗ trợ phát triển nguồn nhân lực, thông tin, tư vấn pháp lý; hỗ trợ công nghệ, cơ sở kỹ thuật; hỗ trợ mở rộng thị trường.

Nhóm 2: Giải pháp hỗ trợ trọng tâm, trọng điểm, ưu tiên nguồn lực cho các DNNVV chuyển đổi từ hộ kinh doanh; doanh nghiệp khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo và DNNVV tham gia các chuỗi liên kết nhằm thực hiện chủ trương chuyển đổi mô hình tăng trưởng, tái cơ cấu nền kinh tế, góp phần thúc đẩy tăng trưởng, nâng cao năng lực cạnh tranh và tự chủ của nền kinh tế.

Để các quy định Luật hỗ trợ DNNVV được triển khai thông suốt, Chính phủ đã ban hành một số văn bản quy định chi tiết, đó là: Nghị định số 34/2018/NĐ-CP ngày 08/03/2018 về việc thành lập, tổ chức và hoạt động của Quỹ bảo lãnh tín dụng cho DNNVV; Nghị định số 38/2018/NĐ-CP ngày 11/03/2018 quy định về việc đầu tư cho DNNVV khởi nghiệp sáng tạo; Nghị định số 39/2018/NĐ-CP ngày 11/03/2018 quy định chi tiết một số điều của Luật hỗ trợ DNNVV; Nghị định số 55/2019/NĐ-CP ngày 24/06/2019 hỗ trợ pháp lý cho DNNVV. Cùng với đó, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 1269/QĐ-TTg ngày 02/10/2019 thành lập “Trung tâm Đổi mới sáng tạo quốc gia”, nhằm thúc đẩy DN, DNNVV nghiên cứu khoa học công nghệ, đổi mới sáng tạo, khởi nghiệp; đào tạo nhân lực chất lượng cao đáp ứng yêu cầu trong bối cảnh hội nhập. Ngày 26 tháng 8 năm 2021 Chính phủ ban hành Nghị định số 80/2021/NĐ-CP quy định chi tiết và hướng dẫn một số điều của Luật hỗ trợ DNNVV. Trọng tâm của Nghị định này có 2 chương cơ bản: Chương III. Hỗ trợ công nghệ thông tin, tư vấn phát triển nguồn nhân lực; Chương IV. Hỗ trợ DNNVV chuyển đổi từ hộ kinh doanh; khởi nghiệp sáng tạo và tham gia cụm liên kết ngành, chuỗi giá trị; cụ thể gồm 4 mục: 1) Hỗ trợ DNNVV chuyển đổi từ hộ kinh doanh; 2) Hỗ trợ DNNVV khởi nghiệp sáng tạo; 3) Hỗ trợ DNNVV tham gia cụm liên kết ngành, chuỗi giá trị; 4) Hỗ trợ lãi suất cho DNNVV khởi nghiệp sáng tạo, DNNVV tham gia cụm liên kết ngành, chuỗi giá trị.

Ngoài ra, các bộ ngành cũng tích cực triển khai các hoạt động cụ thể, thiết thực để hỗ trợ DNNVV. Theo đó, Bộ Khoa học & Công nghệ triển khai Đề án: “Hỗ trợ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo đến năm 2025”; Bộ Công thương đã đề xuất nhiều giải pháp hỗ trợ cho DNNVV kết nối thị trường trên cơ sở Hiệp định Thương mại tự do (FTA) và các thị trường tiềm năng. Hiện tại, Bộ Kế hoạch & Đầu tư đang triển khai Chương trình “Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025”, định hướng đến năm 2030 và tổ chức Chương trình đào tạo hỗ trợ DNNVV giai đoạn 2021 – 2025.

3. Thực tiễn triển khai chính sách hỗ trợ DNNVV

Các chính sách, chương trình, dự án hỗ trợ DNNVV đã và đang từng bước đi vào cuộc sống, góp phần nâng cao nhận thức, sự quan tâm của các Bộ ngành, địa phương, tổ chức hiệp hội đối với việc hỗ trợ phát triển DNNVV. Bên cạnh đó, Việt Nam đã hình thành một hệ thống đầu mối chính thức về hợp tác quốc tế trong lĩnh vực hỗ trợ phát triển DNNVV; Tham gia tích cực vào các diễn đàn kinh tế đa phương, như: Hợp tác kinh tế châu Á - Thái Bình Dương (APEC); Hợp tác kinh tế Á - Âu (ASEM); đồng thời mở rộng mối quan hệ với các tổ chức tài chính quốc tế: Ngân hàng Thế giới (WB), Ngân hàng Phát triển châu Á (ADB), Tổ chức Phát triển công nghiệp Liên hiệp quốc (UNIDO), Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN), .v.v.

Ở Trung ương, các cơ quan thuộc Chính phủ đang triển khai chương trình hỗ trợ DNNVV khởi nghiệp; thành lập

và điều hành Quỹ phát triển DNNVV, Quỹ bảo lãnh tín dụng nhằm hỗ trợ tài chính cho DNNVV. Chương trình hỗ trợ doanh nghiệp do phụ nữ làm chủ, gần đây đã khởi động “Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020” với mục tiêu tỷ lệ DNNVV do phụ nữ làm chủ ít nhất chiếm 35% (2020). Cùng với đó, Trung tâm Hỗ trợ DNNVV được bổ sung dịch vụ phát triển kinh doanh (DVPTKD); đó là dịch vụ phi tài chính (chủ yếu là đào tạo, tư vấn và hỗ trợ) nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp, tăng khả năng tiếp cận thị trường, tăng sức cạnh tranh trên thị trường trong nước và quốc tế. Đặc biệt, trong thời gian từ đầu năm 2020 đến nay, dịch bệnh Covid-19 bùng phát trên diện rộng, gây tác động nặng nề đến hoạt động sản xuất, kinh doanh của các doanh nghiệp, nhất là DNNVV. Để kịp thời tháo gỡ khó khăn, Chính phủ đã có nhiều giải pháp thông qua các gói hỗ trợ về tài chính và tín dụng (bao gồm cả hình thức cấp trực tiếp từ ngân sách nhà nước) giúp doanh nghiệp vượt khó, duy trì hoạt động, thúc đẩy nhanh sự phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội. Chương trình hỗ trợ này được kéo dài đến hết năm 2023.

Các địa phương (tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương) triển khai hỗ trợ DNNVV với nhiều nội dung thiết thực: 1) Hỗ trợ pháp lý doanh nghiệp nhỏ và vừa theo tinh thần Nghị định số 55/2019/NĐ-CP của Chính phủ; biên soạn tài liệu giới thiệu, phổ biến thực hiện Luật hỗ trợ DNNVV; 2) Bồi dưỡng kiến thức cho lãnh đạo DNNVV và tập huấn nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ thực thi nhiệm vụ

trong quản lý, theo dõi hỗ trợ DNNVV; 3) Tư vấn, giải đáp pháp luật cho doanh nghiệp, xây dựng vận hành Chuyên mục “Doanh nghiệp hỏi - cơ quan nhà nước trả lời”. Ngoài ra, Sở Tư pháp các tỉnh, TP chủ trì phối hợp với các ban, ngành xử lý các vướng mắc pháp lý liên quan đến các lĩnh vực: đầu tư, đất đai, giải phóng mặt bằng, tài chính, tín dụng, bảo hiểm và giải quyết tranh chấp.

Thực tiễn 35 năm đổi mới, dưới sự lãnh đạo của Đảng, KTTN và cộng đồng DNNVV đã phát triển rộng khắp trong cả nước, đóng góp quan trọng vào phát triển kinh tế, huy động các nguồn lực xã hội vào sản xuất, kinh doanh, tạo thêm việc làm, cải thiện đời sống nhân dân, tăng thu ngân sách nhà nước, góp phần ổn định kinh tế, chính trị, bảo đảm an sinh xã hội của đất nước. Đến nay kinh tế tư nhân, DNNVV duy trì tốc độ tăng trưởng liên tục, chiếm 42% GDP; 53% cơ cấu vốn đầu tư và thu hút khoảng 85% lực lượng lao động, góp phần quan trọng cho phát triển kinh tế - xã hội.

4. Khó khăn vướng mắc

Bên cạnh những kết quả đạt được, cũng bộc lộ một số hạn chế làm phát sinh vướng mắc trong quá trình triển khai các giải pháp hỗ trợ DNNVV.

Thứ nhất về thể chế, quy định hỗ trợ pháp lý cho DNNVV tuy đã được điều chỉnh, song vẫn còn chung chung khó triển khai thực hiện; việc cải cách thủ tục hành chính liên quan đến doanh nghiệp còn nhiều bất cập vì một số thủ tục hành chính muốn cải cách cần phải có thời gian sửa đổi các văn bản quy phạm pháp luật liên quan.

Thứ hai về nguồn lực tài chính, kinh phí phục vụ công tác hỗ trợ pháp lý cho doanh nghiệp trong những năm gần đây, mặc dù đã được quan tâm đầu tư, song vẫn còn hạn hẹp, chưa đáp ứng được yêu cầu, nhiệm vụ.

Thứ ba về con người, trình độ đội ngũ cán bộ, nhân viên của các doanh nghiệp còn hạn chế trong tìm hiểu, nghiên cứu vận dụng quy định pháp luật vào thực tế. Bên cạnh đó, đội ngũ cán bộ phụ trách công tác hỗ trợ pháp lý cho doanh nghiệp tại các cơ quan nhà nước chủ yếu kiêm nhiệm, nên chưa tập trung, tâm huyết nghiên cứu để hỗ trợ tốt nhất cho doanh nghiệp.

Thứ tư về phía doanh nghiệp, chưa chú ý trong việc nghiên cứu các văn bản chính sách để chủ động đề nghị hỗ trợ pháp lý; một số doanh nghiệp chưa thực sự quan tâm đến công tác này. Do vậy, khi các cơ quan, đơn vị tổ chức các lớp tập huấn, có doanh nghiệp không tham dự hoặc cử người không đúng chức năng, nhiệm vụ tham dự, dẫn đến việc bỏ lỡ cơ hội hỗ trợ.

Thứ năm là sự vào cuộc của các địa phương. Trong khi các cơ quan Trung ương rất quyết liệt đẩy nhanh hỗ trợ phát triển DNNVV, thì những quyết sách đó chưa được các địa phương đón nhận, triển khai kịp thời; nhiều nơi còn chậm trễ, gây khó khăn, phiền nhiễu cho doanh nghiệp.

5. Một số khuyến nghị

Nhằm tháo gỡ khó khăn cho DNNVV, Chính phủ, các Bộ, ngành hiện đang triển khai các giải pháp hỗ trợ DNNVV sớm vượt qua khó khăn của đại dịch Covid-19 duy trì sản xuất, kinh

doanh, thúc đẩy nhanh sự hồi phục, phát triển kinh tế - xã hội. Theo các chuyên gia, trong thời gian tới cần tập trung tháo gỡ các điểm nghẽn, từ cải cách thể chế đến chỉ đạo điều hành nhằm khơi thông thị trường, tạo môi trường thuận lợi cho hoạt động sản xuất kinh doanh.

1) Chính phủ sớm tổng kết, đánh giá, đề xuất sửa đổi, bổ sung Luật hỗ trợ DNNVV vào thời điểm thích hợp để tháo gỡ khó khăn, vướng mắc phát sinh trong triển khai thực hiện Luật.

2) Chỉ đạo các DNNVV đẩy nhanh chuyển đổi số. Đây là giải pháp quan trọng và là xu hướng tất yếu để các doanh nghiệp tồn tại, nâng cao năng lực cạnh tranh, có đủ khả năng tham gia vào chuỗi giá trị toàn cầu, tăng tốc và phát triển. Trong bối cảnh dịch Covid-19 bùng phát lần thứ 4, người dân cũng trở nên phụ thuộc và dần quen hơn với các công việc trực tuyến, từ mua bán, học tập, làm việc, đến hội họp. Vì vậy, để duy trì sản xuất, kinh doanh bình thường, nhất là trong bối cảnh dịch bệnh, một trong những giải pháp căn cơ là đầu tư mạnh cho chuyển đổi số. Trong đó, việc nâng cao nhận thức, quyết tâm về chuyển đổi số của chủ doanh nghiệp có ý nghĩa đặc biệt quan trọng.

3) Bộ Tài nguyên và Môi trường nghiên cứu, tập hợp những bất cập kiến nghị Chính phủ báo cáo Quốc hội sửa đổi Luật Đất đai. Bổ sung một số quy định mới về quy hoạch, kế hoạch sử dụng đất; về hỗ trợ khi thu hồi đất; chuyển mục đích sử dụng đất tạo điều kiện hỗ trợ DNNVV; bố trí quỹ đất để hình thành các cụm công nghiệp, khu chế biến nông sản, thủy sản, hải sản tập trung, tạo điều

kiện cho DNNVV tiếp cận, thuê đất tại các khu công nghiệp; nghiên cứu các giải pháp hỗ trợ giá thuê mặt bằng cho DNNVV khởi nghiệp sáng tạo.

4) Thúc đẩy thực hiện nhanh Chương trình “Hỗ trợ chuyển đổi số trong doanh nghiệp, hợp tác xã, hộ kinh doanh giai đoạn 2021-2025”, như kế hoạch đã đề ra. Đẩy nhanh triển khai thực hiện các chương trình, dự án hỗ trợ DNNVV nâng cao năng lực để tham gia có hiệu quả hơn vào chuỗi cung ứng khu vực và toàn cầu.

5) Đẩy nhanh xây dựng, vận hành “Trung tâm Đổi mới sáng tạo quốc gia”, để hỗ trợ DNNVV khởi nghiệp sáng tạo; sớm hoàn thiện, khai thác hiệu quả “Cổng thông tin quốc gia về doanh nghiệp”, để tổng hợp, chia sẻ miễn phí thông tin về các chương trình, chính sách, mạng lưới tư vấn hỗ trợ DNNVV, giúp doanh nghiệp, người dân tiếp cận nhanh chóng, dễ dàng.

6) Bộ Tài chính cần sớm ban hành thông tư hướng dẫn cơ chế sử dụng kinh phí ngân sách nhà nước hỗ trợ DNNVV quy định tại Nghị định số 80/2021/NĐ-CP của Chính phủ, nhằm đảm bảo đồng bộ các văn bản quy phạm pháp luật.

7) Địa phương cần ưu tiên bố trí nguồn lực để đẩy mạnh triển khai có

hiệu quả các nội dung, chương trình, kế hoạch, đề án hỗ trợ DNNVV đã được phê duyệt theo quy định của Luật hỗ trợ DNNVV. Đổi mới mô hình hoạt động Quỹ bảo lãnh tín dụng DNNVV; Nâng cao chất lượng hoạt động của các đơn vị tư vấn, hỗ trợ doanh nghiệp, tăng cường phối hợp với các tổ chức Hiệp hội doanh nghiệp để hỗ trợ DNNVV phát triển hiệu quả, bền vững.

Cơ quan quản lý các cấp (tỉnh, huyện) yêu cầu DNNVV chủ động tìm hiểu, tiếp cận thông tin về các chương trình, đề án, kế hoạch hỗ trợ của các Bộ, ngành trung ương, hiệp hội để đề xuất nhu cầu hỗ trợ phù hợp với yêu cầu của doanh nghiệp.

8) Doanh nghiệp cần tham gia các Hiệp hội doanh nghiệp để tiếp cận thông tin về chính sách, chương trình hỗ trợ đối với DNNVV của Nhà nước và các tổ chức tín dụng; chủ động tìm hiểu, tham gia các khóa đào tạo, tập huấn để nắm bắt thông tin, tận dụng tối đa lợi thế từ các Hiệp định Thương mại tự do mà Việt Nam đã ký kết như EVFTA, CPTPP, RCEP... để đa dạng hóa thị trường xuất khẩu và nguồn cung ứng thay thế, trong bối cảnh toàn cầu bị ảnh hưởng nghiêm trọng bởi dịch bệnh Covid-19./.

Tài liệu tham khảo

1) Ban Kinh tế Trung ương (2019) “ Báo cáo 2 năm thực hiện Nghị quyết TW5 khóa XII về phát triển kinh tế tư nhân trở thành một động lực quan trọng của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa”, Hà Nội, tháng 4.

2) Bộ Kế hoạch & Đầu tư, Cục Phát triển doanh nghiệp (2017), “Sách trắng Doanh nghiệp nhỏ và vừa Việt Nam”, NXB Thống kê, Hà Nội.

3) Bộ Kế hoạch & Đầu tư (2018), “Báo cáo Phát triển bền vững khu vực doanh nghiệp tư nhân”, NXB Thống kê, Hà Nội.

(Xem tiếp trang 13)